

Slavný fyzik získal pamětní desku

Brno (ska) - Pamětní desku na rodném domě významného fyzika Georga Placzka na náměstí Svobody 3 v Brně dnes odhalí zástupci brněnské radnice.

„Placzek v rodném Brně upadl v padesátileté zapomnění. Je načase, abychom ocenili jeho přínos k rozvoji teoretické fyziky, o kterém ví celý svět,“ prohlásil Aleš Gottvald z Ústavu přístrojové fyziky Akademie věd,

který je autorem práce o Georgu Placzkovi pro Československý časopis pro fyziku.

Vysoké učení technické pořádá **Georg Placzek** ke 100. výročí narození brněnského rodáka čtyřdenní mezinárodní symposium. Své příspěvky z některých

odvětví fyziky, které Placzek ovlivnil, na něm včera přednesli i zahraniční odborníci. „Placzek patří ve fyzice mezi nejvíc citované vědce,“ upozornil Petr Dub z brněnského Ústavu fyzikálního inženýrství VUT v Brně. Přestože Placzkova kariéra trvala pouhých 25 let, zanechal v mnoha odvětvích fyziky nesmazatelnou stopu. Mimo jiné se podílel na jaderných výzkumech. (Viz **Téma** na str. C3)

Téma

Brňan stál u zrodu atomové pumy

V Česku opomíjený fyzik a brněnský rodák Georg Placzek pracoval s věhlasnými vědci

Podílel se na vynálezu atomové bomby i prvního jaderného reaktoru, jeho teorie inspirovaly například Alberta Einsteina, spolupracoval s držitelem Nobelovy ceny za fyziku Nielsem Bohrem a Lvem Landauem. Přesto Georga Placzka, který se před sto lety narodil v Brně, ocenili nejprve v zahraničí.

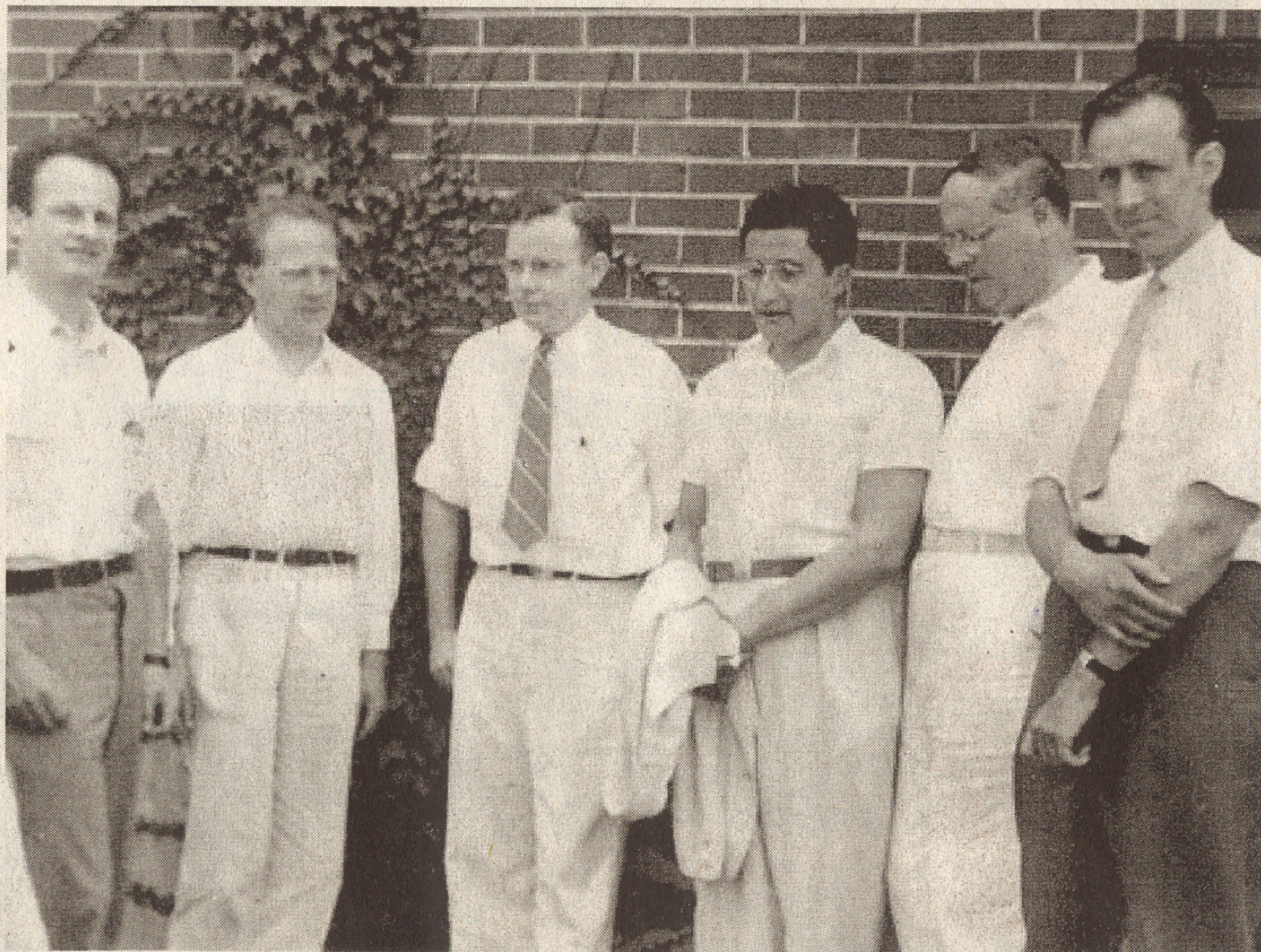
Brno - Přesně sto let uplyne v pondělí od narození světově významného fyzika George Placzka. Budoucí spolupracovník několika držitelů Nobelovy ceny za fyziku se narodil v rodině židovského podnikatele Alfreda Placzka v Brně, v domě na náměstí Svobody 3.

„K vědecké dráze přivedl Georga pravděpodobně jeho děd Baruch Placzek, který dlouho působil jako moravský zemský rabín a v soukromí byl nadšeným amatérským vědcem. Dokonce si dopisoval s Charlesem Darwinem o evoluční teorii,“ upozornil Aleš Gottwald z Akademie věd ČR a jeden z přednášejících na Mezinárodním sympoziu ke vědcově památce.

Placzek v Brně vystudoval Německé státní gymnázium, které sídlilo v dnešní budově JAMU na Komenského náměstí. Svou pozdější práci výrazně přispěl k rozvoji teoretické fyziky 20. století. „Byl to pravděpodobně náš jediný krajan, který se velmi významně podílel na historickém projektu Manhattan,“ zdůraznil Gottwald. Z tohoto projektu vznikly čtyři atomové bomby. První z nich, pojmenovaná Tloušťák, byla v roce 1945 odpálena v poušti v Novém Mexiku. „Z nepřímých důkazů je téměř jisté, že Placzek byl očitým svědkem tohoto pokusného výbuchu,“ dodal Gottwald.

Placzkovy práce z oboru matematické fyziky však měly základní význam i pro vývoj atomových reaktorů. Spolupracoval s mnoha nositeli Nobelovy ceny, například s dánským fyzikem Nielsem Bohrem, autorem kvantového modelu atomu vodíku. Placzkovy teorie inspirovaly samotného Einsteina.

„Nabízí se podobnost s jiným neobjeveným géniem, Járou Cimrmanem. Placzek je ale na rozdíl od něj reálná osoba,“ podotkl Aleš Gottwald. **VERONIKA SKÁLOVÁ, TOMÁŠ HAKEN**

MEZI KOLEGY. Georg Placzek (třetí zprava) v červenci roku 1939. Na americké univerzitě Purdue se setkal s budoucím držitelem Nobelovy ceny Hansem Bethem (vlevo). FOTO: MAFA - MONIKA TOMÁŠKOVÁ

Byla to velmi vzdělaná rodina, říká pamětnice z Ivančic

Ivančice (th) - Pamětní deska na Svobodově náměstí ode dneška sice upomíná na rodný dům znovuobjeveného fyzika Georga Placzka, ten však strávil dětství v Alexovicích u Ivančic.

Jeho otec vedl od roku 1904 na nynějším předměstí Ivančic textilní firmu. Protože Georg studoval od roku 1924 na univerzitě ve Vídni,

měla firma připadnout jeho mladšímu bratru Fritzovi. O deset let později otec továrnu odkoupil od svého společníka, zapáleného germanizátora hraběte Skeneho. Ihned se začal plně zapojovat do dění v obci. „Firma zaměstnávala velkou část obyvatel obce a Skene nutil jejich děti navštěvovat německé školy. To Alfred Placzek okamžitě zrušil. Pla-

czkovi byli velmi osvícená a vzdělaná rodina. Nechovali se tu jako žádní kapitalisté,“ vzpomíná na židovskou rodinu třiaosmdesátiletá pamětnice Marie Nešporová.

Alfred Placzek využil svého kapitálu a „po baťovsku“ roztáhl nad Alexovicemi ochranná křídla. Jak připomíná obecní kronika, podařilo se pro textilku sehnat válečné zakáz-

ky, takže Placzek nemusel své zaměstnance poslat na frontu. Velký cit pro obec a pro lidi prokázal za hospodářské krize v roce 1928, kdy zcela minimálně propouštěl.

To už ovšem byli Placzkovi rodina velmi dobře zavedená a adaptovaná v českém prostředí. „V roce 1922 byli například - za lidumilnost, kterou projevovali vůči chu-

dým lidem - jmenování čestnými občany Alexovic,“ připomíná expert na Placzkovu rodinu Aleš Gottwald z Akademie věd.

V roce 1939 vtrhla do života Ivančic i Placzkových německá okupace. Aby válku přežila, emigrovala Fritzova těhotná manželka do Anglie. Firmu přebírá německý správce a Placzkovi umírají v Terezíně.

Vědci to doma neměli lehké

Kromě Mendela žili v Brně i dva významní fyzici. Málokdo to tuší

Brno (th) - Zákony dědičnosti, Machovo číslo, základy genetiky, teorie relativity v kontextu cestování v čase, geomagnetický vliv sluneční aktivity, atomová bomba.

Všechny tyto pojmy nedílně patří do fondu světové vědy. Málokdo ví, že jejich autoři vyrůstali nebo podstatnou část života působili v Brně.

Nejen fyzikovi Georgu Placzkovi se za jeho života nedostalo náležitého „domácího“ uznání. „Podobně trvalo celá desetiletí, než Brno rozpoznalo a ocenilo vědecký význam genetiky Johanna Gregora Mendela, fyzika a filozofa Ernsta Macha

či logika Kurta Godela,“ upozorňuje Aleš Gottwald z Akademie věd.

Poprvé se Mendelovy výzkumy dědičnosti dostávají do povědomí odborné veřejnosti v roce 1881, rok před genetikovou smrtí, v práci o hybridizaci německého vědce Focka. Trvalo ještě dlouho, než si lidé plně uvědomili, kdo že to na zahradě augustiánského kláštera v Brně křížil hrách.

Podobně se vedlo rodákovi z Chrlie Ernstu Machovi. „Jeho objevy týkající se rychlosti zvuku dodnes významně ovlivňují aerodynamiku a hydrodynamiku. Pro svět ho objevil o čtyřicet let mladší Albert Ein-

stein, když ho pro jeho myšlenky označil jako předchůdce teorie relativity,“ popsal Gottwald. Před první světovou válkou začal Mach v pionýrských dobách psychologie odhalovat principy smyslového vnímání. Mimo jiné upozornil na náchyllost lidského zraku podléhat optickým klamům.

Placzkův osud následoval i fyzika a matematika Kurta Godela. Einsteinův blízký přítel a spolupracovník z univerzity v Princetonu objevil některé skryté možnosti teorie relativity. Prohlásil například, že její rovnice nevyvrací možnost cestování v čase.

INZERCE

100

LEI

HISTORIE AUTOMOBILU

PRO TY, KDO VĚŘÍ
KLASICKÝM ČESKÝM TVARŮM

